

KOMMUNINFO

Helsingfors 31.1.2017

2/2017

Uppdaterat 13.9.2017

Rekommendationer till kommunerna om brådskande social- och hälsovård för personer som vistas olagligt i Finland

Ministeriet preciserar den rekommendation som gavs den 31 januari 2017, och denna kommuninfo ersätter den tidigare. Liksom i den tidigare kommunifon strävar ministeriet med denna rekommendation efter att klargöra vilken myndighet som bär det huvudsakliga ansvaret för att personer som vistas olagligt i landet får den försörjning och omsorg som garanteras enligt grundlagen. Personer som vistas olagligt i landet ska i första hand styras till kommuner där yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården i varje enskilt fall bedömer personens helhetsbehov av nödvändigt stöd och nödvändig omsorg samt nödvändig service. Hjälpen ska i första hand erbjudas som en tjänst eller i form av betalningsförbindelse. Kommunerna ska alltid kontakta Migrationsverkets lägescentral för att ta reda på om personen har rätt till mottagningstjänster samt hänvisa en person som olagligt vistas i landet till systemet för frivillig återresa.

Med personer som olagligt vistas i landet avses i detta sammanhang personer som enligt utlänningslagen inte har rätt att vistas i Finland. Asylsökandes vistelse i Finland blir olaglig i det skede då avslaget på asylansökan har vunnit laga kraft eller när ett verkställbart beslut har fattats om att personen ska avlägsnas ur landet. Dessa personer har då inte längre rätt till mottagningstjänster. Denna anvisning gäller personer som har fått avslag på asylansökan och som inte längre har rätt till mottagningstjänster.

Mottagningstjänsternas upphörande

Bestämmelser om hur länge mottagningstjänster tillhandahålls finns i 14 a § i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011). Hur länge tjänsterna tillhandahålls varierar från fall till fall. Om uppehållstillstånd förvägras en utlänning som fått mottagningstjänster, tillhandahålls personen i fråga mottagningstjänster tills han eller hon har avlägsnat sig ur landet. Om utlänningen inte kan avlägsnas ur landet genom myndighetsåtgärder och personen inte avlägsnar sig frivilligt, upphör rätten till mottagningstjänster. Detta gäller inte barn som saknar vårdnadshavare. För en utlänning som inte har gjort en ansökan om assisterad frivillig återresa tillhandahålls mottagningstjänster i regel i högst 30 dagar från det att beslutet om avlägsnande ur landet har blivit verkställbart och polisen har informerat förläggningen om att avlägsnandet inte kan verkställas genom myndighetsåtgärder.

Om de kommunala myndigheterna inte vet huruvida en person fortfarande har rätt till mottagningstjänster, kan kommunen kontakta Migrationsverkets lägescentral för att ta reda på hur det förhåller sig. Lägescentralens e-postadress är tilannekeskus@migri.fi och dess telefonnummer 0295 433 044.

Nedan behandlas myndigheternas ansvarsfördelning gällande brådskande tjänster för personer som sökt internationellt skydd och vars rätt till mottagningstjänster har upphört.

Hälso- och sjukvård

Rätt till brådskande vård

Enligt 50 § i hälso- och sjukvårdslagen ska den offentliga hälso- och sjukvården alltid ge brådskande vård till den patient som behöver det, oberoende av om personen är invånare i kommunen eller berättigad till hälso- och sjukvårdstjänster på några andra grunder.

Med brådskande vård avses:

- akut sjukdom, kroppsskada, försämring av en långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning som förutsätter omedelbar bedömning och vård. I dessa fall kan vårdåtgärderna inte skjutas upp utan att sjukdomen förvärras eller kroppsskadan försvåras.
- brådskande mun- och tandvård, mentalvård, missbrukarvård och psykosocialt stöd.

Vanligen bedöms behovet av brådskande vård vid hälso- och sjukvårdens jourenhet. En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården bedömer huruvida personen behöver brådskande vård. Det är fråga om en medicinsk bedömning som baserar sig på patientens hälsotillstånd och nationell vårdpraxis.

En person som inte har uppehållstillstånd och hemkommun i Finland ska själv betala alla kostnader för brådskande vård.

Kommunen har möjlighet att själv fatta beslut om huruvida man erbjuder mera omfattande tjänster än vad som presenteras i denna anvisning till personer som olagligt vistas i landet.

Icke-brådskande vård

En del av de personer som olagligt vistas i landet och vars mottagningstjänster har upphört behöver även icke-brådskande vård. Kommunen är inte förpliktad att ordna offentliga hälso- och sjukvårdstjänster åt en person som inte har hemkommun i Finland, såvida man inte tillämpar EU-lagstiftning eller en internationell överenskommelse om social trygghet på personen (se länkar).

Om en person som olagligt vistas i landet ges icke-brådskande vård inom den offentliga hälso- och sjukvården, betalar patienten själv alla kostnader för vården.

Socialvård

Om en i denna anvisning avsedd person som olagligt vistas i landet och som inte längre får mottagningstjänster behöver nödvändig brådskande hjälp ska han eller hon i första hand hänvisas till den

myndighet i kommunen som är ansvarig för socialvård, så att det kan göras en bedömning av behovet av stöd. Kommunerna kontakter Migrationsverkets lägescentral för att utreda om den person som söker stöd har rätt till mottagningstjänster.

Rätt till brådskande socialvård

I 12 § i socialvårdslagen (1301/2014) föreskrivs det att alla som vistas i en kommun har rätt att i brådskande fall få socialservice. Enligt bestämmelsen har alla som vistas i en kommun rätt att i brådskande fall få socialservice som baserar sig på hans eller hennes individuella behov, så att hans eller hennes rätt till nödvändig omsorg och försörjning inte äventyras. I andra än brådskande fall har en person som har hemkommun i Finland rätt att få tillräckliga socialvårdstjänster av sin hemkommun. Brådskande socialservice enligt socialvårdslagen söks i vistelsekommunen.

I 29 § i socialvårdslagen föreskrivs det om socialjour. Med socialjour avses ordnandet av nödvändig och brådskande socialservice och övriga stödfunktioner så att omedelbar trygghet och omsorg som personen behöver kan ges i olika sociala nöd- och krissituationer dygnet runt. Jouren ska organiseras så att tjänsten kan kontaktas dygnet runt.

Organisering av tillfälligt boende och övrig brådskande socialvård

Enligt 21 § i socialvårdslagen ordnas tillfälligt boende för personer som behöver kortvarig, brådskande hjälp. Organiseringen av tillfälligt boende gäller olika krissituationer och målsättningen är att hitta en lämplig lösning för personens situation. Kommunen är skyldig att se till att den har tillgång till tillräckligt med olika serviceformer för att ordna tillfälligt boende, så att t.ex. de behov som barn, familjer och personer i utsatt ställning har beaktas på ändamålsenligt sätt. I situationen ska även behovet av övrig brådskande hjälp från socialvården bedömas. Det är viktigt att bedömningen av personens behov av brådskande tjänster görs av en yrkesutbildad person inom socialvården.

Exempelvis kan det gälla att ordna logi i form av så kallad nödinkvartering även för personer som vistas i landet utan uppehållsrätt. I den brådskande socialvårdens nödvändiga omsorg kan även ingå mat, kläder, nödvändiga läkemedel och eventuellt även annat akut hjälp. Även angående beviljandet av brådskande socialservice ska klienten meddelas ett överklagbart beslut samt anvisningar för begäran om omprövning.

Barn till personer som vistas olagligt i landet har rätt till tjänster i enlighet med barnskyddslagen på samma sätt som barn till asylsökande. En anvisning om asylsökandes rätt till tjänster inom barnskyddet har getts 15.4.2016 (se länk).

Samarbetet och arbetsfördelningen mellan kommunen och FPA

Sedan ingången av 2017 har FPA haft ansvaret för beviljande och utbetalning av grundläggande utkomststöd. Behörigheten är fördelad så att FPA beviljar grundläggande utkomststöd och kommunerna kompletterande och förebyggande utkomststöd. En förutsättning för beviljande av kompletterande och förebyggande utkomststöd är att den sökande har meddelats ett beslut om grundläggande

utkomststöd från Folkpensionsanstalten. För att trygga brådskande och nödvändig hjälp kan en kommun dock i undantagsfall bevilja förebyggande utkomststöd utan att Folkpensionsanstalten först har bedömt och avgjort klientens rätt till grundläggande utkomststöd. Därigenom säkerställs att klienten får hjälp i brådskande situationer även om Folkpensionsanstaltens kontor inte är öppet.

Om personen själv vänder sig till FPA för att ansöka om utkomststöd, kontrollerar FPA personens uppehållsrätt i utlänningsregistret och avgör utifrån lagen om utkomststöd huruvida personen är berättigad till utkomststöd. Kommunerna har ansvar för brådskande socialvård och s.k. nödinkvartering för personer som vistas olagligt i landet. Klienter som har behov av brådskande socialvård anvisas av FPA till kommunen, som avgör och gör en helhetsbedömning av personens hjälpbehov. FPA och kommunerna bör utforma gemensam praxis för hur man ska gå till väga med enskilda klienter. Genom ett gott lokalt samarbete säkerställs att klienten får nödvändig hjälp. FPA anvisar personer som olagligt vistas i landet till systemet för frivillig återresa.

Kommunens rätt till ersättning för kostnaderna

Folkpensionsanstalten ersätter kommunen eller samkommunen för kostnader för brådskande sjukvård för en person som inte har hemkommun i Finland och vars vårdkostnader inte har kunnat tas ut av patienten. Ersättningen baserar sig på 20 § i lagen om gränsöverskridande hälso- och sjukvård (1201/2013).

Ersättningen från Folkpensionsanstalten förutsätter att kommunen eller samkommunen har försökt driva in kostnaderna för sjukvård av patienten eller från annat håll (t.ex. försäkringsbolag). Vid ansökan om ersättning från Folkpensionsanstalten ska kommunen eller samkommunen visa att den har försökt driva in kostnaderna för sjukvård av patienten själv eller från annat håll till exempel med hjälp av betalningspåminnelse. I praktiken är det möjligt att ansöka om statlig ersättning om man utan resultat har försökt utreda personens identitet eller adress för att driva in avgiften.

Kommuner och samkommuner ansöker om ersättning med pappersblankett Y31. På FPA:s hemsida (kela.fi) finns anvisningar avsedda för den offentliga hälso- och sjukvården angående den statliga ersättningen och förutsättningarna för dess beviljande.

Staten ersätter endast brådskande sjukvård. Om kommunen har fattat beslut om mera omfattande tjänsteutbud ansvarar den själv för alla uppkomna kostnader.

Kommunen har även möjlighet att besluta att avstå från att ta ut de faktiska kostnaderna för brådskande sjukvård av personer som vistas i landet olagligt, men kommunen är då inte berättigad till statlig ersättning.

För tillfället ersätter staten inte kommunerna separat för socialservice för personer som olagligt vistas i landet. År 2017 lämnas en regeringsproposition som gäller ersättningen av kommunernas kostnader för brådskande socialservice.

Social- och hälsovårdspersonalens tystnadsplikt och lämnande av uppgifter

Uppgifter som gäller klienter inom socialvården och patienter inom hälso- och sjukvården är känsliga och sekretessbelagda uppgifter. Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen hör skyddet för personuppgifter till individens grundläggande rättigheter.

På sekretessbelagda social- och hälsovårdsuppgifter som gäller klienter och patienter tillämpas bland annat patientlagen (lagen om patientens ställning och rättigheter, 785/1992), klientlagen (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården, 812/2000) och offentlighetslagen (lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet, 621/1999). Sekretessbelagda uppgifter är t.ex. uppgifter om vilken social- och hälsovårdstjänst eller rehabiliteringstjänst en person har fått. En viktig grund för att social- och hälsovårdsuppgifter är sekretessbelagda är, utöver skyddet för privatlivet, det krav på konfidentialitet som är en central förutsättning för en fungerande vårdrelation.

Enligt 23 § i offentlighetslagen får en myndighetsrepresentant inte röja en sekretessbelagd uppgift (tystnadsplikt). En myndighetsrepresentant får inte heller använda sekretessbelagda uppgifter för att skaffa sig själv eller någon annan fördel eller för att skada någon annan (förbud mot utnyttjande).

Utlämnande och mottagande av uppgifter som gäller en person

I fråga om personer som vistas olagligt i landet iakttas samma bestämmelser om sekretess och utlämnande av uppgifter som i fråga om övriga klienter inom socialvården och patienter inom hälso- och sjukvården.

Den registeransvariga för utlänningsregistret (t.ex. Migrationsverket och Polisen) har för utförande av de uppgifter som föreskrivs för den i lag rätt att av Folkpensionsanstalten och kommunens socialmyndighet få nödvändiga uppgifter om huruvida sökanden beviljats utkomststöd enligt lagen om utkomststöd (1412/1997) eller annan likartad förmån (lagen om utlänningsregistret (1270/1997), 8 §). Med tanke på den kommunala myndighetens rättsskydd bör begäran om uppgifter vara skriftlig. Folkpensionsanstalten och kommunens socialmyndighet kan inte på eget initiativ meddela polisen eller Migrationsverket att en person som vistas olagligt i landet får utkomststöd.

Information till en person om stöd för frivillig återresa

Personer som olagligt har stannat kvar i landet efter att asylprocessen avslutats har möjlighet att med hjälp av stöd för frivillig återresa återvända till sitt hemland. Stödet innefattar ersättning för resekostnader och bidrag för återintegration i hemlandet. Stödet beviljas och organiseras av Migrationsverket. De kommunala myndigheterna informerar om denna möjlighet och hänvisar personen till Migrationsverket för att ansöka om stödet. Personen har rätt att få information om stödet och möjligheten till återresa, så att han eller hon kan välja att resa hem i stället för att vistas olagligt i Finland.

För mer information om stödet för frivillig återresa kan man kontakta Migrationsverkets enhet för mottagande antingen per e-post på adressen return@migri.fi eller per telefon på numret 0295 433 044. Med ett meddelande till ovannämnda e-postadress kan kommunen också be Migrat-

ionsverket sända broschyrer om frivillig återresa till kommunen, så att man kan dela ut sådana till personer som behöver information om frivillig återresa.

Länkar:

Val av vårdenhet: <https://www.vardenhetsval.fi/>

Kommuninfo 2/2016 Asylsökandes rätt till service inom barnskyddet:

http://stm.fi/documents/1271139/2044491/Kommuninfo_2_2016.pdf/093aa3d9-3605-4c16-be55-6a6b10667a0b

Mer information om frivillig återresa på 11 olika språk och anvisningar för ansökan om stöd:

www.migri.fi/return

För mer information:

Socialrådet Viveca Arrhenius, tfn 02951 63286

Socialrådet Marjo Malja, tfn 02951 63581 (socialservice, barnskydd)

Regeringssekreteraren Susanna Rahkonen, tfn 02951 63434 (utkomststöd)

Konsultativa tjänstemannen Maire Kolimaa, tfn 02951 63389 (hälsotjänster)

